

ŞAHİN TÜRKÜSÜ

KIYIDA üşengeç üşengeç soluk alan uçsuz bucaksız deniz, ayın mavi parıltılarına bulanan açıklarda uykuya dalmış; hiç kımıldamıyor. Yumuşacık bir gümüş parlaklığı içinde güneyin mavi göğüyle birleşmiş, yıldızların altın desenlerinin önünü kapatmayan, hareketsiz, saydam, saçaklı bulutları yansıtarak derin bir uykuya dalmış uyuyor. Gökyüzü, durup dinlenmeyen dalgaların kıyıya doğru uykulu uykulu yayılırken neler fısıldaştığını anlamak istercesine denizin üzerine gitgide daha çok eğiliyormuş gibi görünüyor.

Kuzeydoğudan esen yelle yana yatmış eğri büğrü ağaçların kapladığı dağlar, doruklarını sert bir yumruk atacakmış gibi üzerlerindeki mavi boşluğa doğru yükseltmiş, dağların sert çizgileri, güney gecesinin ılık ve tatlı karanlığına bürünerek daha da belirginleşmiş.

Dağlar derin düşüncelere dalmış. Yeşile çalan yumuşak dalgaların üzerine dağlardan kara gölgeler düşmüş. Bu gölgeler sanki buradaki biricik hareketi durdurmak, suyun dinmek bilmeyen şı-pırtısıyla köpüklerin iç çekişini ve henüz dağların ardında saklanan ayın gümüş mavisi ışığıyla çevreye dökülmekte olan gizemli sessizliği bozacak tüm sesleri susturmak için dalgaların üzerini örtüyor.

“Allahüekber!..” diyerek sessizce iç çekiyor yaşlı Kırimlı çoban Nadir Rahimoğlu. Uzun boylu, ak saçlı, güney güneşiyle kapkara olmuş, zayıf, bilge bir ihtiyar.

Kumsalda, dağından kopmuş, gölge giysisini sırtına geçirmiş, üzeri yosunla kaplı dev bir kayanın, kederli ve asik suratlı bir ka-

yanın dibinde yaşlı çobanla yan yana uzanmış yatıyoruz. Dalgalar kayanın denize dönük yüzüne yosunları fırlatıp atmış. Her taraftan yosunlarla sarılmış haliyle kaya, denizi dağlardan ayıran bu dar kumsala bağlıymış gibi görünüyor. Yaktığımız ateşin alevleri kayanın dağa dönük yüzünü aydınlatıyor. Alevler titriyor, sallanıyor ve derin, sık çatlaklarla kertik kertik olmuş yaşlı kayanın üzerinde gölgeler koşuyor.

Rahim’le birlikte biraz önce tuttuğumuz balıktan çorba pişiyoruz. İkimiz de her şeyin saydam, yüce ve içimize, ruhumuza girebilecek gibi görüldüğü, yüreğimizde düşünme isteğinden başka hiçbir isteğin olmadığı tertemiz ve hafif bir ruh hali içinde bulunuyoruz.

Deniz kıyayı okşuyor, dalgalar öyle tatlı sesler çıkarıyor ki, sanki ısınmak için ateşe sokulmalarına izin vermemizi istiyor. Uyumlu şırıltılar arasında bazen daha yüksek, daha haylaz bir nota duyuluyor; dalgalardan biri daha cesur davranarak yanıma kadar sokuluyor.

Rahim, kumun üstünde kafası denize dönük, yüzükoyun yatıyor ve dirseklerini kuma dayamış, başı ellerinin arasında, derin düşüncelere dalmış, puslu enginlere bakıyor. Koyun postundan papağı ensesine kaymış, ince kırışıklarla kaplı geniş alnına denizden serin bir yel esiyor. Dinleyip dinlemediğime hiç aldırmadan felsefe yapıyor, sanki denizle konuşuyor:

“Tanrıya inanan insan cennete gider. Ya Tanrıya ve peygambere ibadet etmeyen insana ne olur? Belki şu köpüklerin içindedir... Belki de suyun üstündeki şu gümüş lekelerdir... Kim bilir?”

Kollarını genişçe iki yana açmış olan karanlık deniz aydınlanıyor, üzerinde yer yer ayın rastgele fırlattığı ışınlar beliriyor. Ay artık dağların saçaklı tepelerinin ardından çıkıp karşısında sessizce iç çeken denize, kıyıya ve dibinde yattığımız kayaya bir hayal âlemindeymiş gibi ışığını döküyor.

“Rahim!.. Bir masal anlatsana...” diyorum yaşlı adama.

“Niçin?” diye soruyor Rahim, yüzünü bana dönmeden.

“Öyle işte! Senin masallarını seviyorum.”

“Hepsini anlattım sana... Başka bilmiyorum...” Israr etmemi istediği için böyle söylüyor. Ben de ısrar ediyorum.

Rahim razı oluyor ve:

“Sana bir türkü anlatayım, ister misin?” diye soruyor.

Eski türküyü dinlemek istiyorum ve kederli bir ses tonuyla, türkünün kendine özgü ezgisini korumaya çalışarak anlatıyor.

I

Karayılan dağların tepelerine tırmandı ve orada nemli bir boğazda kıvrılıp yatarak denizi seyretmeye başladı.

Güneş gökyüzünde, yükseklerde parlıyordu; dağlar göğe yakıcı bir hava saçıyor ve aşağıda dalgalar bir kayayı dövüyordu...

Boğazın karanlığında etrafa sularını sıçratarak hızla akan bir dere, taşları şıkırdatarak bir an önce denize kavuşmaya çalışıyordu...

Bu her yanı ak köpükler içinde, ak saçlı ve hızlı dere, dağı ikiye bölüyor, öfkeyle uluyarak denize dökülüyordu.

Karayılan'ın kıvrılıp yattığı boğaza göğsü yaralı, tüyleri kan içinde bir Şahin düştü gökten ansızın...

Kısa bir çılglık atarak yere düşerken aciz bir öfke içindeki göğsünü sert bir kayaya çarptı...

Karayılan korktu, hızla kayarak geri çekildi, ama kuşun iki üç dakikalık ömrü kaldığını hemen anladı...

Yaralı kuşun yanına yaklaşmış gözlerinin içine bakarak tısladı:

“Ne o, ölüyor musun?”

“Evet, ölüyorum!” diye yanıtladı Şahin, derin bir iç çektikten sonra. “Çok güzel yaşadım!.. Mutluluk nedir biliyorum!.. Yiğitçe dövuştüm!.. Gökyüzünü gördüm... Sen onu yakından göremezsin!.. Sen zavallı bir yaratıksın!”

“Gökyüzünü ne yapayım ben? Bomboş bir yer... Orada nasıl sürünürüm? Burası daha güzel benim için... Sıcak ve nemli!”

Karayılan özgür kuşa böyle dedi ve onun bu sayıklamalarına içinden güldü.

Şöyle düşündü: ‘Uçsan da sürünsen de sonun belli: Her yaratık toprağa düşecek, toza toprağa karışacak...’

Fakat korkusuz Şahin ansızın silkinip canlandı, hafifçe doğru-
lup bakışlarını boğazda dolaştırdı...

Gri bir kaya boyunca su sızıyordu, karanlık boğazın havası bo-
ğucuydu, çürük kokuyordu.

Şahin bütün gücünü toplayıp kederle ve acıyla haykırdı:

“Ah bir kez daha göğe yükselebilsedim!.. Düşmanımı... Göğ-
sümdeki yaralara bastırabilseydim ve... kanımla boğabilseydim!..
Ah, savaşmanın mutluluğu!..”

Karayılan ise ‘Bu kadar yanıp yakıldığına bakılırsa gökyüzün-
de yaşamak gerçekten de iyi bir şey olmalı!..’ diye düşündü.

Ve özgür kuşa şu öneride bulundu: “O zaman boğazın kıyısına
gelip kendini aşağı bırak. Kanatların belki seni kaldırır da, kendi
dünyanda biraz daha yaşarsın.”

Şahin silkindi, gururlu bir çılglık atıp kaygan kayayı tırmalaya
tırmalaya uçuşuna doğru ilerledi.

Yaklaştı, kanatlarını açtı, bütün göğsüyle derin bir soluk aldı,
gözlerinde şimşekler çakarak kendini aşağıya bıraktı.

Kanatları kırılarak, tüyleri koparak kayaların üstünden taş
gibi yuvarlana yuvarlana hızla düşüyordu...

Derenin dalgası onu yakaladı, kanlarını yıkayıp sırtına köpük-
ler giydirdi, hızla denize götürdü.

Denizin dalgaları hüzünlü bir homurtuyla kayaları dövüyor-
du... Kuşun cansız bedeni engin denizde görünmez olmuştu...

II

Boğazda yatmaya devam eden Karayılan, kuşun ölümünü,
onun gökyüzüne olan tutkusunu düşünüyordu.

Sonra mutluluk hayaliyle sonsuza dek gözleri okşayacak olan
bu uzak boşluğa baktı.

‘Ölümlle pençeleşen Şahin bu dipsiz kıyısız boşlukta ne görüyordu? Onun gibiler neden can verirken göğre uçma aşkıyla başkasının aklını karıştırıyorlar sanki? Orada ne görüyorlar? Kısa bir süre olsun göğre uçarak bütün bunları ben de öğrenebilirim belki.’

Dedi ve dediğini yaptı. Halka biçiminde kıvrıldıktan sonra ok gibi havaya fırlayıp güneşte ince bir şerit halinde parladı.

Sürünmek için yaratılan uçamaz ki!.. Bunu unuttuğu için taşların üstüne düştü. Neyse yaralanmamıştı, bir kahkaha attı...

‘Demek göğre uçmanın güzelliği buymuş! Düşmekmiş!.. Tuhaf kuşlar! Daha yeryüzünü tanımadan, burada canları sıkılarak göğre yükseliyorlar ve yaşamı o yakıcı boşlukta arıyorlar. Orada yalnızca boşluk var. Orada ışık çok ama yiyecek yok, canlı bir bedenin tutunabileceği bir şey yok. Bu gurur niye? Böbürlenmeler niye? Çılgınca isteklerinin üstünü gururla kapatmak ve yaşam açısından bir işe yaramadıklarını bu çılgınca isteklerinin arkasına saklamak niye? Tuhaf kuşlar!.. Ama onların sözleri bundan sonra beni kandıramaz artık! Ben de her şeyi biliyorum! Ben de gökyüzünü gördüm... Göğre uçtum, arşınladım, düşmek neymiş anladım; bir yerimi kırmadığım gibi kendime güvenim arttı. Yeryüzünü sevemeyenler varsın kendilerini aldatarak yaşasınlar. Ben gerçeği biliyorum. Onların çağrılarına da inanmıyorum. Yeryüzünün yaratıcısını, yeryüzünde yaşarım.’

Ve kendisiyle gurur duyarak taşın üstünde yumak gibi kıvrıldı.

Deniz parlıyordu, her şey parlak bir ışık içindeydi, azgın dalgalar kıyıyı dövüyordu.

Dalgaların aslan gibi kükremeleri arasında gururlu kuşun türküsü duyuluyor, dalgaların vuruşundan kayalar sarsılıyor, gökyüzü şu korkunç türküyü dinleyip titriyordu:

Yiğitlerin çılgınlığı şerefine türkü söylüyoruz!

Yiğitlerin çılgınlığı. İşte yaşamın bilgeliği bu çılgınlıktadır! Ey yiğit Şahin! Düşmanlarınla savaşırken kanını akıttın... Ama zaman gelecek sıcak kanının damlaları yaşamın karanlığı

içinde birer kıvılcım gibi parlayacak ve pek çok cesur yüreği
çılgin bir özgürlük, ıfık susuzluğuyla yakıp kavuracak!
Sen ölsen bile ruhen güçlü ve cesur olanların türküsünde her
zaman canlı bir örnek, her zaman gururlu bir özgürlük ve ay-
dınlık çağırısı olacaksın!
Yiğitlerin çılginlığı şerefine türkü söylüyoruz!..

...

Süt mavisi renkteki açıklar durgun, dalgalar kumların üstünde
şarkı söyler gibi şıprıyor ve ben uzaklara bakarak susuyorum.
Denizin üstünde ay ışığının gümüş lekeleri arttıkça artıyor... Ten-
ceremiz sessizce kaynamaya başlıyor.

Dalgalardan biri neşeyle kıyıya vuruyor ve bir hışırtıyla
Rahim'in kafasına doğru yayılarak geliyor.

"Hey nereye geliyorsun?.. Kışt, kışt!" diyerek Rahim dalgaya
elini sallıyor ve dalga söz dinleyerek geriye, denize doğru gidiyor.

Rahim'in dalgaya bir canlıymış gibi davranması beni zerre ka-
dar güldürmediği gibi korkutmuyor da. Çevredeki her şey tuhaf bir
canlılıkla, yumuşaklıkla ve sevecenlikle bakıyor. Deniz çok etkile-
yici bir dinginlik içinde ve gündüzün kızgın sıcağından henüz kur-
tulmamış olan dağlara doğru üflediği taze solukta güçlü ve ölçülü
pek çok şeyin gizlendiği duyuluyor. Koyu mavi gökyüzünde yıldız-
ların altın desenleriyle saygı uyandıran, insanın ruhunu büyüleyen,
tatlı bir ilham beklentisiyle aklını şaşırtan bir şey yazılı sanki.

Her şey uyukluyor, ama her an uyanacakmış gibi tetikte ve
bir saniye sonra her şey silkinip canlanacak, anlatılması güç tatlı
seslerin düzgün uyumu içinde yeniden çınlamaya başlayacakmış
gibi görünüyor. Bu sesler insan aklına dünyanın gizlerini anlata-
cak, sonra da onu hayali bir ateş gibi söndürecek ve insan ruhunu
peşlerinden, yıldızların titreşim desenlerinin de olağanüstü bir esin
müziği halinde duyulmaya başlayacağı derin, koyu mavi bir uçur-
uma doğru sürükleyecek...

KENDİNİ BEĞENMİŞ BİR YAZAR

İYİ değildir, bir yazarın çok sayıda hayranı olması iyi bir şey değildir! Fazla nemden zarar görmeyen sadece bataklık bitkileridir. Meşe ağaçlarına ise ancak belli bir ölçüde nem gereklidir.

Burada size, hedefine doğru yürürken beklemediği bir anda popülerlik batağına saplanmış bir yazarı, bu yazarın kalabalığın övgülerini yutup nasıl gülünç ve beceriksizce davrandığını, şöhretin sisli buğularından başının dönmeye başladığı bir sırada yaşadıklarını anlatacağım.

Genç ve saf bir delikanlıydı, ama asla aptal değildi, her zaman içtenlikli olması, her gün kendi kendisiyle çelişkilere düşmesi bakımından meslektaşlarından ayrılıyordu.

Edebiyatın dünya çapında ün kazanmış olduğu bir ülkede yaşıyordu ve popülerliğin ilk işaretlerine çarpıp tökezlediğinde bu işaretleri güvensizlikle karşılayarak şöyle düşünmüştü:

‘Garip şey, kulaklarına boru çalınıyor duymuyorlar, küçücük bir düdük ötüyor seviniyorlar!’

Delikanlı alçakgönüllü biri değildi, hem de hiç değildi! Ama kendi değerini biliyordu, bütün mesele de buydu... Dahası anayurdunda bir halkın değil, sadece ve sadece bir “izleyici kitlesi”nin olduğunu, edebiyattaki ve başka alanlardaki ünleri işte bu “izleyici kitlesi”nin yarattığını, halkın ise günlük yaşamını sürdürdüğünü, yazarları küçümsediğini, büyücülere inandığını, hayatı boyunca yalnızca çalıştığını, ama “izleyici kitlesi” tarafından sevilen öteki sanatlarla birlikte edebiyata karşı da her zaman açlık duyduğunu ve bunun için her an un çuvallarını takas etmeye hazır olduğunu biliyordu.

Kahramanım bütün bunları bilmesine çok iyi biliyordu ama sonuçta o da bir insandı! Üstelik bütün yazarlar az ya da çok dar kafalı insanlardır. “İzleyici kitlesi” tarafından kitaplarına gösterilen keskin dikkatten hoşlandığını hissetmeye başlamıştı. Okurlarından gururunu okşayan mektuplar alıyordu.

Bir okuru “Yetenekli” diye yazıyordu, bir başkası kuşkuya yer bırakmayacak biçimde “Pek saygıdeğer” diye bir sonuca varmıştı. Bir kadın okur, basit ama güçlü bir ifadeyle “Canım! Teşekkür ederim!” diye yazmıştı, sanki yazar kendisine bluzluk ipek armağan etmiş gibi. Bir kitapçıysa aşağıdaki mektubu göndermişti:

“M. G. Bay Yazar!

Okurların çok saygıdeğer kitaplarınızı neden böyle kapışır gibi aldıklarını merak ederek söz konusu kitapları okudum ve ağzımdan şu dizeler döküldü:

Bataklıktaki zambaklar gibi,
Mahzun ruhumda
Çiçek açtı hayaller ve düşler
Engelsiz bir yaşam hakkında.
Çiçek açtılar, ama hemen,
Çiçek açıp soldular,
Ve yüreğimin bataklığında çürüdüler,
Ve çok iğrenç koktular...
Ama sen benim ta yüreğime sokuldun
Ateşli sözlerinle,
Kıvılcımlar serptin
Ruhumun karanlığına!
Ve tutkuyla yanmaya başladım,
Ve delicesine yüreklendim,
Ve artık kıvançla kokuyorum
Yanık saç gibi.

En içten saygılarımla
Semyon Yastrebov”

Yazar “izleyici kitlesi”nden daha başka pek çok önemseme işaretleri alıyordu. Yazarın sadık yoldaşı şeytansa gülerек şöyle fısıldıyordu:

“Sana gösterilen bu saygıya bakıp da sakın şaşırma aptal, sen okurlar için güçten düşmüş bir ihtiyarın genç âşığı gibisin. Ama kendini aşağılanmış biri olarak da gösterme, çünkü ‘sazan balığı, tereyağında kızartılmayı severmiş’, bir yazarsa şöhret dumanında tütsülenmeyi!”

Ve işte kahramanım kendisine âşık bu “izleyici kitlesi”nin gözleri önüne yavaş yavaş çıkmaya başlıyor, “izleyici kitlesi” ise alkış tutuyordu. Sonra bir alkoliğin votkaya alışması gibi bu duruma alışmaya, alkışsız bir yaşamdan sıkılmaya, böylece de kibirlenmeye başladı.

Bir gün kalabalık bir yerde “izleyici kitlesi” çevresini sarmış, onu köşeye sıkıştırmış, alkışlayarak “Bravo! Bravo!” diye bağır-maya başlamıştı. Kalabalığın karşısında çok hoş duygular içinde gülümseyerek duruyordu. Bu duygu ona o kadar tatlı gelmişti ki, sanki koyu bir şeker içinde pişiriliyor gibiydi. “İzleyici kitlesi”ni ilk kez bu kadar yakından görüyordu. Ama birden rahatsız oldu, hatta dehşete kapıldı; sanki o anda onu koltuk altlarından gıdıklamaya başlayabileceklermiş gibi geldi, kafasında saçma sapan düşünceler dolaşmaya başladı. Sanki kalabalığın içindeki her bir insan onu dikkatle gözden geçirerek içinden, kendi kulaklarıyla yazarın kulaklarını karşılaştırıyor ve kiminki daha uzun belirlemek istiyordu. Kulaklarının uzadığını, dev boyutlara eriştiğini hissediyordu. “İzleyici kitlesi” ise bakıyor ve “Bravo! Bravo!” diye bağırıyordu. İşte o zaman bizim delikanlının kafasında kendi kendisine ait olup olmadığı konusunda korkunç bir kuşku doğdu ve şöyle düşünmeye başladı:

‘Onlar beni kendilerine ait sanıyorlar, şimdi benimle top oynar gibi oynamaya başlayacaklar.’

Arkasında duran şeytansa pis pis sırıttıyordu:

“Baksana, bak, bak!”

Yazar, kalabalığın onlarcadan yüzlerceye çıktığını ve herkesin alkış tuttuğunu görüyordu. Kalabalığın arasında Yuda'nın ve İsa'yı satan diğer bütün hainlerin iyi eğitim görmüş torunları dikiliyor, kıınıldamadan duruyor ve kendisine alkış tutuyorlardı. "İzleyici kitlesi"nin gözleri, yüzlerce iğne gibi, kahramanımın göğsüne saplanmıştı. Kahramanım hayretler içinde kalabalığa bakıyordu: Kalabalığı oluşturan yüzler, bir tek kocaman, karanlık köle suratı halinde birleşiyordu. Bu suratın gözleri yoktu, gözlerin yerinde yalnızca iki donuk leke vardı. Burnu ise bir filin hortumu kadar uzundu.

"Bak!" dedi şeytan. "Kalabalığın liderleri burunlarını kalabalığa doğru uzattılar, ama kalabalığın yüreğinde bir ateş yakmadılar, işte görüyorsun ne kadar kör bir kalabalık. Kalabalığın diline de bak, iyice bak!"

Kahramanımın gözlerinin önünde kocaman şehvetli dudaklar, dibinde kaygan, kısa, şişman bir dölütün bir o yana bir bu yana yatıp kötü kokular saçarak "Bravo! Bravo!" diye haykırdığı derin, kara bir çukur açarak kıınılıyordu.

Yazar, bir yere doğru emilerek çekildiğini hissedip korku içinde gözlerini kapattı. Ama gözlerini açtığı zaman karşısında insanlar vardı. En sıradan insanlar, önünde sağlam bir duvar gibi duruyorlardı. Bu insanların yüzleri gülümsüyor, gözleri, yeni bir oyuncak görmüş çocukların yüzündeki mutlulukla parlıyordu. Çevresindeki her şey basit, alışılmış şeylerdi. Bu gülümsemelerden ve sevgi dolu gözlerden yazarın içine bir sıcaklık aktı, yüreğindeki korku eriyerek dağıldı ve "izleyici kitlesi"ne şöyle içten bir şeyler söylemek istedi. Alabildiğince derin bir soluk aldı ve elini korkuya kapılmış yüreğine bastırıp:

"Baylar!" dedi.

"Bravo! Şşst... Sessiz olun!"

"Baylar," dedi, "gösterdiğiniz ilgi yüreğimi okşuyor. Sizleri andığımı sanıyorum. Çocukluğumda askeri mızıkayı dinlediğim zamanlar mızıkânın arkasından koşardım. Beni çeken, müziğin

kendisinden çok, kocaman bir boru çalan askerin yanaklarını şişirmesiydi. Sizlere teşekkür ederim baylar!”

“Bravo!” diye bağırdı okurlar.

“Sizi seviyoruz!” dedi birisi yüksek sesle.

Yazarın arkasında dikilmekte olan şeytansa bıyık altından gülmeye devam ediyordu.

O zaman yazar şöyle dedi:

“Baylar, davranışınızın içtenliğine inanıyorum, yalnız nasıl olup da sizde böyle sıcak bir duygu uyandırdığımı pek anlamıyorum. Biliyor musunuz, bazen redingot giymediğim için ve öykülerimde sık sık yakışsız sözcükler kullandığım için beni sevdiğinizi düşünüyorum. Zaman zaman da, sol ayağımla lirik şiirler yazmayı öğrenmiş olsaydım sanki bana karşı daha sıcak, daha büyük bir ilgi gösterecektmişiniz gibi geliyor.”

“Bravo! Bravo!” diye bağırtılar yükseldi “izleyici kitlesi”nden.

“Bu arada bana öyle geliyor ki, sizler gerçek birer okur değil, sadece hayransınız. Okur, insanın değil, insan ruhunun önemli olduğunu bilir ve iki kafalı bir buzağıyı inceler gibi yazarı inceleyip durmaz. Okur, yazarı okur, ama ona inanmaz ve kitabı okurken ‘Bu böyle, ama şu öyle değil,’ diye kendisi düşünür. Düşündükten sonra da daha iyi bir şey yapar ve bu daha iyi şeyler daha sonraları tarih olarak adlandırılır. Size gelince baylar, siz tarih değil, skandal yaratıyorsunuz. Dünyada gerçek okur çok çok azdır, ama sizin gibiler, görüyorsunuz işte, ne kadar çoktur. Doğrusu, sizlere hiçbir sevgi ve dahası saygı beslemediğimi söylemeliyim... Arkadaşlar bana, okuyuculara saygı göstermek gerektiğini söylüyorlar, ama biri çıkıp da nedenini açıklayamıyor. Siz ne düşünüyorsunuz, size ne için saygı gösterilebilir?”

Yazar, “okurlara” soru soran gözlerle bakarak sustu. Onlar da sustular ve bakışları bulutlanır gibi oldu.

Bir yerden soğuk bir rüzgâr esmişti.

Uzun süren bir suskunluktan sonra yazar:

“İşte görüyorsunuz, neden saygı görmemiz gerektiğini siz de bilebilecek durumda değilsiniz,” dedi.

Kızıl saçlı bir adam ağzını açtı, kalın sesiyle:

“Biz insanız,” dedi.

“Peki, aranızda çok fazla gerçek insan var mı? İnsanın yaşamın yaratıcısı ve egemeni olduğuna, insanın özgürce düşünmek, konuşmak ve dolaşmak hakkının kutsal bir hak olduğuna tutku derecesinde inanan insanların sayısı belki de bin kişide beş kişi kadardır; belki de bin kişiden sadece beşi bu hak uğrunda savaşılabılır ve bu savaşta korkusuzca canını verebilir. Çoğunuz yaşamın köleleri ya da onun haddini bilmez ev sahiplerisiniz ve hepiniz gerçek insanlara arada sırada arka çıkan suskun küçük burjuvalarsınız, sizin de içinizde insanlık var, ama sadece zoolojik olarak. İşte donuk ve ürkek gözlerinize bakıyorum ve aranızda ne kadar az sayıda cesur insan, ne kadar az sayıda onurlu insan olduğunu korkuyla görüyorum! Benim ülkem cesur insanları kıt bir ülkedir. Ama ülkem için kahramanların gerekeceği zaman tekrar gelecektir!”

Yirmi kadar adam konuşmacıya enselerini döndüler ve dışarı çıktılar. Konuşmacı ise konuşmasına devam ediyordu:

“İyi ve diri bir insan her zaman bir şeylerin peşindedir, bir şeyler arar. Oysa siz, sessiz, sakın ve hareketsiz, tam size emredildiği gibi yaşıyorsunuz. Yaşamaktan daralyorsunuz, düşünmeye üşeniyorsunuz, hareket etmeye korkuyorsunuz. Çevrenizde, tıpkı bir yosmanın konuk odasındaki raflarda sıra sıra dizili biblolar gibi, kimsenin bir işine yaramayan yarı kokuşmuş gelenekler ve çeşitli yaşam kuralları var. Bütün bunlar elinizi oynatmanıza engel oluyor, ama bunların tümü sizin küçük putlarınız ve siz, bunlar elinizi kolunuzu bağlayan birer zincir olduğu halde bu putları alaşağı etmeyi göze alamıyorsunuz. Kırlardan esen rüzgâr inelinizin küf kokan havasına yeni, taptaze kokular taşıdığı anda sizler yüreğinizin nezle olacağından korkarak bütün pencereleri kapatıyorsunuz. Huzursuzluktan hoşlanmazsınız, huzursuzluk sizi

korkutur! Ama konuşmak için bir şeylere gereksiniminiz vardır, konuklarınızı bir şeylerle oyalamanız gerekmektedir ve eğlence-lik bir şeyler almak için kilise kapısındaki dilenciler gibi ellerinizi edebiyata uzatırsınız. Sizin için edebiyat, yarı karanlık yaşamınıza katılan keskin bir baharattır; insanların kanları ve safralarıyla yazmaları hoşunuza gider, ama sadece hoşunuza gider. Ve edebiyat, göğsünüzde ne aşk, ne de nefret uyandırır, övgü ya da yergi çığlıklarından başka hiçbir şey yaratmaz. Sizler insan değil, izleyicisiniz, bir ‘izleyici kitlelisiniz’; bir anda yaşamdan yok olsanız yaşam yerinden oynamaz; topunuz yerin dibine batsanız dünyada hiçbir şey değişmez.

Sizler stoacısınız, çünkü hepiniz birer kölesiniz. Döverler, ağzınızı açmazsınız, hakaret ederler, gülümsersiniz. Siz ancak karılarınız sofraya tatsız tuzsuz bir yemek koyduklarında onlara öfkelenirsiniz, ancak yaşamın nimetlerine karşı duyduğunuz açgözlülük yüzünden, ancak birbirinizi kıskanmak yüzünden ve çektiğiniz hazımsızlık yüzünden acı çekersiniz. Çizmeniz ayağınızı sıktığı zaman ‘Ah, Schopenhauer ne kadar da haklıymış!’ diye inlersiniz. ‘Özgürlük’ çığılığı duyduğunuzdaysa kendi kendinize ‘Ona ne sanki Hekabe’den?’ diye düşünürsünüz. Topunuzun canı cehenneme! Ne kadar zavallı, ne kadar iğrenç insanlar olduğunuzu, aranızda yaşamının ne kadar korkunç, ne kadar ağır bir şey olduğunu keşke bilseydiniz! Size, ‘Yaşam korkunçtur, yaşam iç karartıcıdır, her yanından kan sızdırır,’ diyorlar. Yaşamınızın bayağı ve sıkıcı bir yaşam olduğuna inanmıyorsunuz ve size bu bayağılığın öldürücülüğünü ve korkunçluğunu işaret ettiklerinde de yalnızca bir tek şeyle, bunun güzel ifade edilip edilmediğiyle ilgilenerek hiç istifinizi bozmuyorsunuz. Siz, çamura batmış estetikçiler, keşke en kısa zamanda o çamurun içinde boğulsanız!”

“İzleyici kitle” giderek eriyordu. Bu kitle öyle uzun konuşmalardan hoşlanmaz. Şeytansa gevrek gevrek gülüyordu. O, bütün bunların bedelini başından beri biliyordu. Ancak görevini yerine

getirme duygusuna kendini kaptırmış olan konuşmacı, hiçbir şeyin farkında değildi.

“Yaşam, yaşamın yüreğini arayan ama bulamayan, her şeyi bilmek isteyen ama bilemeyen, güçlü olmak isteyen ama zayıflığının üstesinden gelebilecek güçte olmayan insan hakkında bir kahramanlık şiiiridir. Gerçek hakkında, adalet hakkında, dünyadaki tüm insanları gururlu, özgür ve güzel insanlar olarak görme arzusu hakkında bir şeyler iştmiş miydiniz?.. Siz sadece karnınızın tok olmasını, sıcak bir yerde yaşamayı, aşk görüntüsü altında kadınların ırzına geçmeyi, onların ahlakını bozmayı istersiniz, siz rahat, huzurlu, sakın yaşamak istersiniz, işte sizin mutluluğunuz budur! Daha fazla mutlu olma isteğiniz ise beş kapiklik bir şeyi bedavaya alma isteğidir. Mutluluk, kaslı ve güçlü ellerle yakalanır, oysa sizler korkak, zayıf, kavruk insanlarsınız, birinin yardımını olmadan sinek bile yakalayamazsınız, hatta sineklerle ancak ‘Sineklerle Ölüm!’ yazılı pankartlar kullanarak mücadele edebilirsiniz. Sineklerle acıyorum. Vızıldarlar ve insanı uyutmazlar, ama sizin için bir kâğıda, belki de okuyunca rahatınızı kaçar diye ‘Sineklerle Ölüm!’ yazısını seve seve yazardım. Haklı olmadığımı görüyorum: Burada rahat değilsiniz. Ailenizi geçindirmek için maaşınızı yetmediği zaman ya da karılarınız sizinle birlikte yaşamaktan sıkılıp size ihanet ettiği zaman huzurunuz kaçtığında sizlanır, felsefe yaparsınız, maaşlarınıza zam alamadığınız ya da kendinize bir sevgili bulamadığınız sürece yaşam size iğrenç ve zor gelir. Ve yaşamı yaşlılara özgü homurdanmalarla, iğrenç düş kırıklığı gıcirtularıyla, yakınmalarınızla doldururken gencecik yavrularınızın ruhlarını da zehirlersiniz. Çocuklarınızın düşüncelerini yaşamın ıvır zıvırları, bayağılıkları üzerinde durdurursunuz ve onların düşünceleri, odun kesmekte kullanılan bir kılıç gibi körleşir. Sonra tanımadığınız yaşam hakkında anlattığınız öykülerden yorgun düşmüş olan çocuklarınız da artık yürünmekten iyice aşınmış keçi yollarında yürümeye başlarlar. Yürürler ve sıcak bir yaşam, sessiz bir yaşam, rahat bir yaşam ararlar, bu yaşamı bu-

lurlar ve babalarını örnek alarak ağır ağır yaşarlar. Onlar, eski bir binadaki çatlağa sürülmüş taze badana gibidir. Bu ağır ve pis bina, tepeden tırnağa ezdiği insanların kanına bulanmıştır. Köhnelikten sallanmaktadır, yakında yıkılacağını sezmektedir ve kendisini gürültüyle yıkacak olan sarsıntıyı korku içinde beklemektedir. Bu sarsıntı için gerekli güçler artık olgunlaşmakta, büyümekte, kendilerini zor zaptetmekte ve bazen orada, bazen burada sabırsızlık ateşiyle yanıp tutuşmaktadırlar. Onlar gelecek, o zaman bu eski bina zangırdamaya başlayacak, tepenize çökecek ve sizi ezecektir. Bu ölümü hak etmenizin tek nedeni hiçbir şey yapmamış olmanızdır. Ama yaşamda kusursuz insan yoktur!”

“İzleyici kitlesi” çok azalmıştı. Bir kısmı yazara üzüntüyle bakıyordu; öykülerini severek okuyan okurlar, şimdi konuşmasını kederle dinliyorlardı, çünkü bu konuşmada estetik olan hiçbir şey yoktu. Bazıları alay ederek bakıyordu. Herkes sıkılmıştı ve kimse üstüne bir şey alınmamıştı. İşte bir delikanlı kaşlarını çatmış öfkeyle bağırıyordu:

“Bunların hepsi laf! Söyler misiniz programınız nedir?”

Saygıdeğer bir beyefendiye iç çekerek şöyle diyordu:

“Eh, ben de gençliğimde romantiktim!”

Siyah elbiseli bir hanımefendi soruyordu:

“Ne oluyor, kadınlara da mı dil uzatıyor?”

Şeytan gülüyordu...

“Size bir şey daha söylemem gerek, mutsuz olmayı çok seviyorsunuz! Bunu mahsus yaptığınızı sanıyorum; birbirinize karşı saygı ve sevgi gösteremiyorsunuz, işte bu yüzden kendinize karşı bir acıma ve sevgi duygusu yaratmak için kasten mutsuz oluyorsunuz: Bir araba tekerleğinin altında ayağı ezilen küçük bir köpeklerle aynı amaç için birbirinize verebileceğiniz ucuz hayaller. Keşke içinizde yaşama karşı sağlıklı ve sağlam bir sevgi duygusu olsaydı!.. Ama siz yaşamı sevmezsiniz, ondan korkarsınız, ondan tıpkı hırsızlar gibi küçük küçük parçalar koparırsınız. Uslu insanlar! Zavallı dilenciler! Keşke başınıza sizi tedirgin edecek daha büyük

felaketler gelseydi, canlanmanız için Tanrı size kaygılanacak çok şey verseydi!”

Konuşmacının önünde duran üç kişiden biri bu sözlerden alındı ve:

“Hepimiz öyle değiliz, Allah kahretsin! Adil değil bu,” dedi.

“Beyler, benden adalet beklemeyin. Adalet yaşamda da yok, evet şimdilik yok. Sizin gibilerin arasında adalet nasıl doğabilir? Hepiniz de aynı ölçüde kötüsünüz. Siz bir toplumsunuz, sizleri iyiler ve kötüler diye nasıl ikiye ayırabiliriz? Hepiniz gençliğinizde okulda bilgiler edindiniz, hepimize de aynı şeyler öğretildi. İyi şeyler öğrendiğinizi sanıyorum. Benim, insanın insana düşmanlığının, yaşama karşı tutkusuzca bir yaklaşımın, sıcak yerlere gitme hevesinin ve benzeri şeylerin öğretilbileceği bir üniversite tasavvur etmem çok zor. Nedense hep üniversitede bunları öğretilmediklerini, ama sizler yaşama adım attığınızda yaşamda var olan bütün bu pisliklerin de sırf siz geldiniz diye eksilmeyeceğini düşünmüşümdür. Sizlerin yaşama yeni kötülükler getireceğinize inanmıyorum, böyle bir sav da ileri sürmeyeceğim. Sadece şunu biliyorum ki, yirmi beş yıl içinde mülkiyeti reddedeceksiniz, otuz beş yıl içinde de kendi evleriniz olacak. Kendinizi geçindirmek için çalışmayı becerebildiğinizi biliyorum, ama ‘Yaşam için ne yaptınız?’ diye soruyorum. Hepiniz aynı soğuk duygular içinde-siniz, hatta aranızdan bazıları, ‘Çevremizde ne kadar çok pislik var!’ diye ateşli laflar ediyor. Bu pislikleri yok etmeye çalışıyor musunuz? Onları kapı dışarı ediyor musunuz? Hayır, ama içinizden en iyilerin bile bu pisliklerden öğrenerek saklandıklarını gördüm. Temiz olma isteği kötü bir istek değildir, ama şerefli bir insan pislikten korkmaz. Elimizi vicdanımıza koyup konuşacak olursak, yaşamımızın bu derece kirlenmesinde hepimizin aynı ölçüde suçu vardır. Dünyada haklı olan yoktur, henüz yoktur! Güç karşısındaki bu köleliğiniz nereden geliyor? Postlarınızın bütün kalması için böyle köleler gibi korkmayı nerede öğrendiniz? İddia ediyorum, her adımda göze çarpan bütün bu alçakça ve iğrenç

şeyler, her yanımızda bu kadar canlı, bu kadar güçlü ve bu kadar parlak çiçekler açıyorsa, bunun tek nedeni, sizin postlarınızdan duyduğunuz korku ve kölece duygularınızdır. Yaşamın bu derece rezil bir durumda olmasından hepimiz aynı derecede kabahatliyiz. Ve eğer ilenmelerin gücüne inansaydım, hepinize birden ile nirdim, ama ben başka bir şeye inanıyorum, yakında başka, farklı insanların, cesur, onurlu ve güçlü insanların geleceğine inanıyorum, çok yakında!..”

“Hadi yeter artık,” dedi şeytan gülümseyerek.

Kahramanım çevresine göz gezdirdi, karşısında ve çevresinde bir tek kişi bile kalmamıştı.

“Garip,” dedi, “nereye kayboldular? Daha sözümü bitirmemiş-tim!..”

“Senin sözlerinin ateşiyle kavruıldular! Tavandaki isi görüyor musun? İşte onlardan kalan! Gidelim hadi!”

Daha sonra kahramanımın başına neler geldi bilmiyorum, bu öyküye bir son uydurmak istemiyorum, bu sonda iyi şeyler olabileceğini de sanmıyorum. Ancak emin olduğum bir şey var: Bir yazarın çok sayıda hayranı olması iyi bir şey değildir. Ve “izleyici kitlesi”yle işi olan her insan çevresindeki havayı “gerçek” fenolü kullanarak dezenfekte etmelidir. İşte bütün mesele budur!

1901